

Ο νέος αντιφιλελευθερισμός, όπως και ο πιο ακραίος φιλελευθερισμός, πιστεύει στους αιώνιους φυσικούς νόμους της κοινωνικής ζωής: «Υπάρχει κάτι αιώνιο στη φύση μας που αναπαράγεται συνεχώς και κάθε εξέλιξη οφείλει να ξαναγυρίζει σ' αυτό...» «Η φύση είναι συντηρητική, γιατί στηρίζεται σε μια ακλόνητη σταθερότητα των φαινομένων που πάντα αναπαράγεται ακόμη κι όταν διαταράσσεται περιοδικά» [...]

Και η ολοκληρωτική θεωρία του κράτους μοιράζεται με τον φιλελευθερισμό την πεποίθηση ότι τελικά «η ισορροπία των οικονομικών συμφερόντων και δυνάμεων» θα αποκατασταθεί μέσα στο σύνολο (Μουσολίνι). Ακόμη και το φυσικό δίκαιο, μια από τις πιο τυπικές ιδέες του φιλελευθερισμού, επαναλαμβάνεται σήμερα, σε ένα άλλο ιστορικό στάδιο. «Μπαίνουμε σε μια νέα εποχή φυσικού δικαίου!» διακηρύσσει ο Χανς Βόλφ σε μια πραγματεία για «τη νέα μορφή διακυβέρνησης του γερμανικού Ράιχ»: στη σημερινή κρίση της νομικής σκέψης, «η ζυγαριά γέρνει προς τη μεριά της φύσης». Μόνο που «δεν είναι πια η φύση του ανθρώπου» αυτή από την οποία «αναπτύσσεται ο κατάλληλος προσδιορισμός των κανόνων, αλλά η φύση, ο ειδικός χαρακτήρας του λαού που θεωρείται ως φυσικό δεδομένο και προϊόν του ιστορικού γίγνεσθαι» [...]

Η δομή και η ιεράρχηση του συνόλου αφήνονται, σε τελευταία ανάλυση, σε ανορθολογικές δυνάμεις: σε μια τυχαία «ικανοποίηση», σε μια «φυσική ισορροπία». Η αληθοφάνεια του φιλελεύθερου ορθολογισμού παύει να υπάρχει ακριβώς τη στιγμή που γίνεται εντελώς απίθανη η γενική «ικανοποίηση» χάρη στην ενδυνάμωση των κοινωνικών συγκρούσεων και των οικονομικών κρίσεων. Σε αυτό το σημείο, η φιλελεύθερη θεωρία πρέπει να πιαστεί από ανορθολογικές δικαιολογίες. Η ορθολογική κριτική παραδίδει τα όπλα: είναι προετοιμασμένη να αναγνωρίσει πολύ εύκολα τα «φυσικά» προνόμια και τις «φυσικές» χάρες. Η ιδέα του χαρισματικού, αυταρχικού ηγέτη είναι ήδη προσχηματισμένη μέσα στη φιλελεύθερη εξύμνηση του μεγαλοφούου οικονομικού αρχηγού, του «γεννημένου» ηγέτη.

*Χέρμπερτ Μαρκούζε, Η πάλη ενάντια στον φιλελευθερισμό
στην ολοκληρωτική αντίληψη για το κράτος*

Εισαγωγικό σημείωμα

Όπως παραδέχονται ακόμα και οι χρηματιστηριακές φυλλάδες, ο πληθωρισμός των δύο προηγούμενων χρόνων είχε ως αιτία την αύξηση των τιμών από τις καπιταλιστικές επιχειρήσεις για να αυξήσουν την κερδοφορία τους και ως αποτέλεσμα τη μείωση των πραγματικών μισθών σχεδόν σε όλες τις χώρες του κόσμου. Ταυτόχρονα, η κατακόρυφη αύξηση των επιτοκίων από τις κεντρικές τράπεζες είχε ως αποτέλεσμα να ξεσπάσουν κρίσεις χρέους σε πολλές χώρες του Παγκόσμιου Νότου. Απέναντι σε αυτές τις εξελίξεις όχι μόνο δεν είδαμε την αντίση του ταξικού ανταγωνιστικού κινήματος –παρά τις όποιες εξαιρέσεις: το κίνημα ενάντια στη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος στη Γαλλία, το κίνημα για την κρατική-καπιταλιστική δολοφονία στα Τέμπη, τους εργατικούς αγώνες στη Γερμανία, την Αγγλία και τις ΗΠΑ– αλλά αντίθετα γίναμε μάρτυρες της αύξησης της πολιτικής ισχύος των ακροδεξιών κομμάτων και σε ορισμένες περιπτώσεις την κατάληψη της εξουσίας από αυτά: σε Αργεντινή, Ιταλία, πιθανόν και Ολλανδία.

Διαφαίνεται, όπως τεκμηριώνεται αναλυτικά στο πρώτο και κεντρικό κείμενο του παρόντος τεύχους από το εγχείρημα Αντίθεση, η ανάδυση ενός νέου ακροδεξιού ρεύματος («Η ανάδυση του μεταφασιστικού ρεύματος στην Ελλάδα»). Αποκαλούμε αυτό το ρεύμα **μεταφασιστικό** ακριβώς λόγω του τρόπου διαχείρισης των προλετάρων που καθίστανται περιττοί και πλεονάζοντες για την καπιταλιστική αξιοποίηση στα καθεστώτα που συγκροτεί: το κράτος δικαίου και το διεθνές δίκαιο ισχύουν μόνο για όσους είναι ενσωματωμένοι στην **πολιτική κοινότητα**. Όσοι αποκλείονται από

αυτήν καθίστανται έρμαια κάθε λογής αυθαιρεσίας και δολοφονικής βίας. Με αυτόν τον τρόπο, η ταξική σύγκρουση μεταξύ προλεταριάτου και κεφαλαίου αποσοβείται και η ταξική δυσαρέσκεια μετατρέπεται σε εχθρότητα απέναντι στο αποκλεισμένο και πλεονάζον προλεταριάτο: στους μετανάστες χωρίς χαρτιά και στους πρόσφυγες που διεκδικούν άσυλο, στους Ρομά και στους τοξικοεξαρτημένους.

Την πιο ακραία εκδοχή της απάνθρωπης διαχείρισης του περιττού για το κεφάλαιο προλεταριάτου υφίσταται ο παλαιστινιακός πληθυσμός της Λωρίδας της Γάζας, ο οποίος υφίσταται βία που έχει λάβει τον χαρακτήρα εθνοκάθαρσης και προσεγγίζει τη γενοκτονία. Με τα ζοφερά χρώματα της δολοφονικής εισβολής του κράτους του Ισραήλ στη Γάζα σκιαγραφείται μια τρομακτική πραγματικότητα που θα αφορά πολύ περισσότερους ανθρώπους στο μέλλον αν η κρίση αναπαραγωγής του κεφαλαίου βαθύνει περαιτέρω. Η ρατσιστική διολίσθηση της νομοθεσίας για τους μετανάστες στην Ευρωπαϊκή Ένωση αναδεικνύει άλλωστε ότι αυτή η λογική και αυτές οι δολοφονικές πρακτικές καθίστανται κυρίαρχες – mainstream– και καθορίζουν την ατζέντα όλων σχεδόν των δυνάμεων του πολιτικού φάσματος σε ολόκληρο τον κόσμο. Όσον αφορά την Ελλάδα, αρκεί να σκεφτεί κανείς, εξ αριστερών, την υπεράσπιση του φράχτη στον Έβρο από τον Τσίπρα ή την αναφορά του Κασσελάκη στην «ατζέντα Ισλαμαμπάντ» και, εκ δεξιών, τόσο τη συστηματική δολοφονία μεταναστών στα θαλάσσια και χερσαία σύνορα με τα push backs και τα push forwards, που έλαβε μαζικές διαστάσεις με το έγκλημα της Πύλου,

όσο και τις αλληπάλληλες δολοφονίες από την αστυνομία και την αυστηροποίηση του ποινικού κώδικα που θα ρίχνει όλο και μεγαλύτερο κομμάτι του παραβατικού πλεονάζοντος προλεταριάτου στις φυλακές.

Συμπληρώνοντας τα συμπεράσματα του κεντρικού κειμένου του τεύχους, υπογραμμίζουμε ότι «το μεταφασιστικό ρεύμα [...] αποτελεί τη βασική αντεπαναστατική δύναμη σε παγκόσμιο επίπεδο» **ακριβώς γιατί** «εμφανίζεται ως “αντισυστημικό” [...] Παρά τη φαινομενική εναντίωσή του στο νεοφιλελεύθερο “κέντρο”, στην πραγματικότητα αποτελεί κατοπτρικό του είδωλο. Ο αγώνας εναντίον του [δημοκρατικού] καπιταλιστικού κράτους περιλαμβάνει ως αναγκαία πλευρά του τον αγώνα εναντίον του ψευδούς εχθρού του – εν προκειμένω του μεταφασιστικού ρεύματος, όποια προβιά κι αν φοράει (ακροδεξιά, αριστερή ή ακόμα και αντιεξουσιαστική)».

Τόσο το πρώτο όσο και το δεύτερο κείμενο του τεύχους με τίτλο «Κριτική στη συνωμοσιολογική σκέψη και τις φαιοκόκκινες αντιλήψεις που παράγει» που έγραψε ο Δ.Μ.Κ., γράφτηκαν στα πλαίσια της διοργάνωσης της εκδήλωσης «Η Νέα Τάξη Πραγμάτων της Ακροδεξιάς» που πραγματοποιήθηκε στις 7 Δεκεμβρίου του 2023 στο Στέκι Μεταναστών από τα εγχειρήματα Ασύμμετρη Απειλή και Αντίθεση. Το κείμενο του Δ.Μ.Κ. εξετάζει αρχικά τι είναι η συνωμοσιολογία και επιχειρεί να εντοπίσει τις ρίζες της συνωμοσιολογικής σκέψης στην ψυχολογική αποσταθεροποίηση που προκαλούν οι καπιταλιστικές αντιφάσεις. Εστιάζοντας πιο συγκεκριμένα στο παράδειγμα της κοινωνικής κρίσης που επέφερε η πανδημία του κορωνοϊού, το κείμενο σημειώνει ότι: «Η διάλυση της ροής της καθημερινότητας [...] επανέφερε στο προσκήνιο το πρώην καταπιεσμένο άγχος, το οποίο [...] οδήγησε στην αδυναμία πρόσληψης

νέων δεδομένων και την παρεπόμενη διολίσθηση [στη συνωμοσιολογική σκέψη]». Στη συνέχεια, το κείμενο εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι αντιφατικές και εμφανώς ανορθολογικές επιλογές της κυβέρνησης στην Ελλάδα ως προς τις μάσκες και τα εμβόλια τροφοδότησαν τα συνωμοσιολογικά αφηγήματα και ιδιαίτερα εκείνα που αναφέρονται στην ύπαρξη ενός σκοτεινού παγκόσμιου κέντρου, το οποίο απεργάζεται την επιβολή της «Νέας Τάξης Πραγμάτων». Η σύνδεση μεταξύ άκρας δεξιάς και μερίδας της «αντι-αυταρχικής» αριστεράς εντοπίζεται στον ατομικιστικό και ανορθολογικό χαρακτήρα του αντι-αυταρχισμού της δεύτερης και στη στρεβλή αντίληψη που έχει για τη σχέση μεταξύ κράτους και κεφαλαίου. Το κείμενο ολοκληρώνεται με την άσκηση κριτικής στη διαδεδομένη θέση περί της υποτιθέμενης αλήθειας που κρύβεται στη συνωμοσιολογία ως «προσπάθεια των από-τα-κάτω να απαντήσουν στα ερωτήματά τους», στην οποία αντιπαράθεται η κριτική σκέψη που παραμένει πιστή σε μια αντικειμενική αντίληψη της αλήθειας, ως αναγκαία πλευρά της κοινωνικής απελευθέρωσης.

Τα δύο κείμενα του τεύχους που ακολουθούν (Μάριο (Mario) και Τζιούλιο (Giulio), «Και εμείς θα επιβληθούμε με τη βία!» και Σαρλ Ρηβ (Charles Reeve), «Γράμμα από το Παρίσι») είναι αφιερωμένα στο κίνημα της περασμένης άνοιξης στη Γαλλία ενάντια στη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος.¹ Έχουν εκ των πραγμάτων έναν χαρακτήρα χρονικά περιορισμένο καθώς γράφτηκαν κατά τη διάρκεια των κινητοποιήσεων αλλά αποτυπώνουν τις βασικές διαστάσεις του κινήματος ως προς το περιεχόμενο και τις μορφές οργάνωσής του.

1. Οι μεταφράσεις των κειμένων που περιλαμβάνονται στο τεύχος έγιναν από το εγχείρημα *Αντίθεση* εκτός αν επισημαίνεται διαφορετικά.

Δυστυχώς, δεν καταφέραμε να συμπεριλάβουμε κάποιον απολογισμό του κινήματος ενάντια στη συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση. Το κείμενο του Ζιλ Ντωβέ, «Συντάξεις, αντίσταση και ήττες» που γράφτηκε τον Μάιο του 2023 και είναι διαθέσιμο στα γαλλικά στη διεύθυνση https://ddt21.noblogs.org/?page_id=3502 αποτελεί μια συμβολή προς αυτή την κατεύθυνση.

Το πέμπτο και το έκτο κείμενο του τεύχους επρόκειτο να περιληφθούν σε μια έκδοση για τη διαμόρφωση του ψυχισμού του ατόμου στον σύγχρονο καπιταλισμό μαζί με το κείμενο του Χορκχάιμερ «Ανταρχισμός και οικογένεια σήμερα», το οποίο δημοσιεύτηκε στο προηγούμενο τεύχος. Καθώς αυτό το εγχείρημα δεν ολοκληρώθηκε λόγω διαφορετικών προτεραιοτήτων της ομάδας ανάγνωσης, αποφασίστηκε να συμπεριλάβουμε τα εν λόγω κείμενα στο παρόν τεύχος. Το πρώτο εξ αυτών με τίτλο: «Επιστροφή στο κείμενο “Εξουσία και Οικογένεια” ή Ένας κόσμος χωρίς πατέρα» γράφτηκε από την Τζέσικα Μπέντζαμιν (Jessica Benjamin) και δημοσιεύτηκε στο 13ο τεύχος του περιοδικού *New German Critique*, τον χειμώνα του 1978. Όπως φαίνεται από τον τίτλο, πρόκειται για μια κριτική του έργου του Μαξ Χορκχάιμερ «Εξουσία και Οικογένεια». Η Μπέντζαμιν ρίχνει τα βέλη της στην κεντρική θέση του κειμένου ότι με τη διάλυση της οικογενειακής εξουσίας και την «αντικειμενική διαχείριση» του ατόμου εντός των μηχανισμών της εκπαίδευσης και της βιομηχανίας της κουλτούρας, η διαδικασία της εσωτερίκευσης του «ηθικού-πατρικού νόμου» με τη μορφή του Υπερεγώ ανακόπτεται με αποτέλεσμα το υποκείμενο να χάνει την ικανότητα αυτοκριτικής και αναστοχασμού του εαυτού του. Σύμφωνα με την Μπέντζαμιν, η εν λόγω θεώρηση αποτελεί «νοσταλγική ρομαντικοποίηση της πατρικής εξουσίας» καθώς η σύνδεση

της ταύτισης με τον πατέρα με την ανεξάρτητη συνείδηση υποδηλώνει ότι «το παιδί δεν έχει αυθόρμητη επιθυμία να εξατομικευτεί, να γίνει ανεξάρτητο, ούτε η μητέρα να ενθαρρύνει την ανεξαρτησία – επομένως απαιτείται η παρέμβαση του πατέρα για να σωθεί ο πολιτισμός από την οπισθοδρόμηση». Επίσης, τους ασκεί κριτική για το γεγονός ότι ταυτίζουν το Εγώ και το Υπερεγώ.

Το δεύτερο δοκίμιο με τίτλο «Ο ψυχισμός στον ύστερο καπιταλισμό. Τέοντορ Αντόρνο, Μαξ Χορκχάιμερ και η Κρίση της Εσωτερίκευσης», αποτελεί κεφάλαιο του βιβλίου του Μπέντζαμιν Φονγκ (Benjamin Fong), *Death and Mastery. Psychoanalytic Drive Theory and the Subject of Late Capitalism*, το οποίο εκδόθηκε το 2016. Το κεφάλαιο είναι σε σημαντικό βαθμό κριτική των θέσεων της Μπέντζαμιν γύρω από το ζήτημα της εσωτερίκευσης και της ανάπτυξης του Υπερεγώ στον σύγχρονο καπιταλισμό. Η πρώτη κριτική που ασκείται στην Μπέντζαμιν είναι ότι επιχειρεί να στρέψει «την προσοχή μακριά από το αντικείμενο της θεωρίας των Χορκχάιμερ και Αντόρνο – δηλαδή, την επίδραση των μετασχηματισμών του ύστερου καπιταλισμού στον ψυχισμό– με το να κατηγορεί την ίδια τη θεωρία». Με άλλα λόγια, ο Φονγκ υποστηρίζει ότι η Μπέντζαμιν δεν αναγνωρίζει το πραγματικό πρόβλημα της υποχώρησης της ανεξαρτησίας της συνείδησης στον σύγχρονο καπιταλισμό. Η δεύτερη κριτική που της ασκείται, εστιάζει στο γεγονός ότι η ανάγνωση που κάνει στα κείμενα των Χορκχάιμερ και Αντόρνο είναι λανθασμένη και επιφανειακή. Όπως σημειώνει: «αν ήταν αλήθεια ότι η διαδικασία της εσωτερίκευσης που οδηγεί στην ικανότητα κριτικού αναστοχασμού του εαυτού είχε οριστικά και αμετάκλητα διαρραγεί από την επιβολή της βιομηχανίας της κουλτούρας στην οικογένεια, [η θέση περί του τέλους της εσωτερί-

κευσης] δεν θα ήταν δυνατόν να διατυπωθεί» καθώς δεν θα υπήρχε το υποκείμενο που θα μπορούσε να τη διατυπώσει. Συνεπώς, «το υποτιθέμενο “τέλος” της εσωτερικής» που διαβάζει η Μπέντζαμιν στο έργο «Εξουσία και Οικογένεια» αναφέρεται στην πραγματικότητα μόνο στην επικίνδυνη εξασθένησή της. Αυτή η λανθασμένη ανάγνωση οδηγεί την Μπέντζαμιν, σύμφωνα με τον Φονγκ, στην υποστήριξη της λανθασμένης θέσης ότι ο Χορκχάμερ μιλά για την καταστροφή της παραδοσιακής οικογένειας, ενώ αυτός υπογραμμίζει ξεκάθαρα τη συνεχιζόμενη σημασία της για τις σημερινές δομές εξουσίας.

Συνολικότερα, το κείμενο του Φονγκ εξετάζει τη διαμόρφωση του ψυχισμού στον ύστερο καπιταλισμό. Όπως σημειώνει, η εμφάνιση της βιομηχανίας της κουλτούρας δεν σηματοδοτεί απλώς έναν νέο μηχανισμό εξουσίας αλλά μια θεμελιώδη μεταβολή στην ψυχική συγκρότηση του καπιταλιστικού υποκειμένου. Σε αυτό το πλαίσιο, επιχειρείται μια ανάγνωση της *Διαλεκτικής του Διαφωτισμού* των Αντόρνο και Χορκχάμερ με επίκεντρο την έννοια της μίμησης. Βάσει αυτής της ανάγνωσης, ο συγγραφέας προχωρά στην περιγραφή του χαρακτήρα της ψυχικής ικανοποίησης που παρέχει η βιομηχανία της κουλτούρας και του τρόπου με τον οποίο αυτή η ικανοποίηση χρησιμεύει στον περιορισμό των κριτικών ικανοτήτων του ατόμου. Τέλος, το κείμενο επιχειρεί να δώσει μια απάντηση στο ερώτημα του τι πρέπει να κάνουμε μετά από αυτόν τον μετασχηματισμό του ψυχισμού για να καταστεί εφικτή η ουσιαστική αυτονομία.

Το έβδομο κείμενο του τεύχους με τίτλο «Κριτική του τεχνοφουδαρχικού λόγου» γράφτηκε από τον Εβγκένι Μορόζοφ (Evgeny Morozov), δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *New Left Review*, τ. 133-134 το 2022 και μεταφράστηκε στα ελληνικά από τον

Αντώνη Φάρα. Η επιμέλεια έγινε από τον Δ.Μ.Κ. και τη συντακτική ομάδα του *Διαλυτικού*. Η έννοια της τεχνοφουδαρχίας αναφέρεται στην ιδεολογία –που είναι ευρέως διαδεδομένη από την άκρα αριστερά έως την άκρα δεξιά– ότι η εκμετάλλευση της εργασίας δεν έχει πια τόσο κεντρικό ρόλο στις σύγχρονες κοινωνίες καθώς έχει αντικατασταθεί από την απροκάλυπτη λεηλασία στην οποία προβαίνουν οι μεγάλες επιχειρήσεις του τεχνολογικού και του χρηματοπιστωτικού τομέα μέσω της ωμής πολιτικής ισχύος, του χρέους, καθώς και της προσόδου από τις πατέντες και από άλλα μονοπωλιακά δικαιώματα επί της ιδιοκτησίας. Σύμφωνα με αυτή την ιδεολογία, ο καπιταλισμός έχει πια αντικατασταθεί από ένα καινούριο φουδαρχικό σύστημα. Το δοκίμιο του Μορόζοφ ασκεί σφοδρή κριτική σε αυτές τις θέσεις δείχνοντας ότι η ζοφερή περίοδος που διανύουμε παραμένει εξ ολοκλήρου καπιταλιστική. Όπως σημειώνει, οι μορφές αποστέρησης και απαλλοτρίωσης διά της πολιτικής ισχύος και των μονοπωλιακών δικαιωμάτων αποτελούν κεντρικά χαρακτηριστικά του καπιταλισμού και όχι κάποια απόκλιση από αυτόν. Το εσφαλμένο συμπέρασμα ότι εισερχόμαστε σε μια νέα «τεχνοφουδαρχία» προκύπτει εν τέλει για αυτόν από μια υπερβολικά στενή αντίληψη για το τι είναι ο καπιταλισμός και ποιοι είναι οι κανόνες αναπαραγωγής του. Παρόλο που δεν συμεριζόμαστε τη θέση του συγγραφέα για την κεντρικότητα της «εκτεταμένης χρήσης εξωοικονομικών μέσων απόσπασης αξίας στη μη καπιταλιστική περιφέρεια» για την αναπαραγωγή του κεφαλαίου και παρότι διαφωνούμε με την κριτική που ασκεί στον καταστατικό χαρακτήρα του τυπικού διαχωρισμού της πολιτικής και της οικονομίας για τον καπιταλισμό, θεωρούμε ότι το εν λόγω άρθρο αποτελεί μια σημαντική και

πλούσια εισαγωγή στη συζήτηση περί «τεχνοφουδαρχίας» και την κριτική της.

Το επόμενο κείμενο του τεύχους είναι η απομαγνητοφώνηση μιας συνέντευξης που έδωσε ο Πάουλ Μάτικ στον Ιταλό μαρξιστή Κλαούντιο Ποτσόλι (Claudio Pozzoli) το 1978 στα πλαίσια του ντοκιμαντέρ για τη ζωή του που ο τελευταίος επιμελήθηκε. Τη μετάφραση της συνέντευξης έκανε ο Δ.Α. Καθώς η συνέντευξη δόθηκε στα γερμανικά τα οποία καλύπτονται από τη φωνή του Ιταλού αφηγητή που μεταφράζει και δεδομένου του συνδυασμού του ηχητικού υλικού με φωτογραφίες και κινηματογραφικά κλιπ, είναι πιθανό να έχουν «χαθεί» ορισμένα πράγματα κατά τη μεταφορά του ντοκιμαντέρ στον γραπτό λόγο. Η συνέντευξη αποτυπώνει τις σημαντικότερες εμπειρίες του Πάουλ Μάτικ από τη συμμετοχή του στο επαναστατικό και εργατικό κίνημα του 20ου αιώνα στη Γερμανία και τις ΗΠΑ. Μεταξύ των σημαντικών ζητημάτων που θίγει η συνέντευξη είναι η σπουδαιότητα της προλεταριακής αυτομόρφωσης. Ένας άνθρωπος που δούλευε σε εργοστάσιο από τα 14 του, κατάφερε μέσα από τη μελέτη αλλά και τη συμμετοχή του στους αγώνες να παραγάγει σπουδαιές μελέτες κριτικής της πολιτικής οικονομίας και όχι μόνο. Πολύ ενδιαφέρουσα πλευρά της συνέντευξης είναι η συντριβή του μύθου της Νήσου Έλις (Ellis Island) ως φάρου της ελπίδας, καθώς ο Μάτικ περιγράφει τη φρίκη που έζησε όχι σαν κάποια ιδιαιτερότητα αλλά σαν τον κανόνα για τους περισσότερους μετανάστες.

Λόγω του περιορισμένου χρόνου πολλά πράγματα λείπουν από τη συνέντευξη όπως, μεταξύ άλλων, η συμμετοχή του Μάτικ στο αριστερό κομμουνιστικό/συμβουλιακό Κομμουνιστικό Εργατικό Κόμμα Γερμανίας (KAPD) ή οι σχέσεις του με τους λογοτεχνικούς/καλλιτεχνικούς επαναστατικούς κύκλους και τις ένοπλες ομάδες που

έκαναν απαλλοτριώσεις για να χρηματοδοτήσουν τις δραστηριότητες των ριζοσπαστικών κομμουνιστικών οργανώσεων στη Γερμανία στις αρχές της δεκαετίας του 1920.² Περισσότερα πράγματα για τη ζωή και το έργο του Πάουλ Μάτικ μπορούν να βρεθούν στο βιβλίο του Αμερικανού συντρόφου Γκάρι Ροθ (Gary Roth) με τίτλο *Marxism in a lost century* (εκδόσεις Brill, 2015), το οποίο αποτελεί την καλύτερη και πληρέστερη βιογραφία του Πάουλ Μάτικ που έχει γραφτεί μέχρι σήμερα.

Το τελευταίο κριτικό δοκίμιο του παρόντος τεύχους είναι το κείμενο της βερολινέζικης κομμουνιστικής ομάδας *Φίλες και Φίλοι της Αταξικής Κοινωνίας* (Die Freundinnen und Freunde der klassenlosen Gesellschaft) «Περιγράμματα της παγκόσμιας κομμούννας», το οποίο πρωτοδημοσιεύτηκε στο 5ο τεύχος του γερμανικού περιοδικού *Kosmoprolet*, τον Μάρτιο του 2018. Όπως επισημαίνουν οι ίδιοι οι συγγραφείς του κειμένου, «η ριζοσπαστική κριτική δεν έχει ως καθήκον μόνο να περιγράφει την αθλιότητα του παρόντος και να κατανοεί και να τροφοδοτεί θεωρητικά τους αγώνες εναντίον του, αλλά οφείλει επίσης να αναπτύξει μια αδρή ιδέα για το τι θα σήμαινε να αφήσουμε πίσω μας αυτή την αθλιότητα, για το πώς θα μπορούσε να μοιάζει ένας καλύτερα οργανωμένος κόσμος. Τα *Περιγράμματα* δεν επαγγέλλονται έναν γαλήνιο κόσμο, στον οποίο η εργασία θα “καταργηθεί” χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια, αλλά έχουν εμπιστοσύνη στο ότι μια συμβουλιακή-δημοκρατική παγκόσμια κοινωνία θα οργανώσει τις δραστηριότητες που είναι αναγκαίες για την κοινή ζωή με τέτοιο τρόπο

2. Μεταξύ των εγχειρημάτων που χρηματοδοτούνταν κατ’ αυτόν τον τρόπο περιλαμβάνονταν και περιοδικά της καλλιτεχνικής πρωτοπορίας όπως το *Die Aktion*, όπου ο Μάτικ είχε δημοσιεύσει ένα κείμενο που εξιστορούσε μυθοπλαστικά τη μολοσεβικοποίηση του ΚΚΓ.

ώστε να χάσουν τον μονόπλευρο, καταπιεστικό χαρακτήρα τους και να αφεθούν στην εθελοντική συμμετοχή όλων των ατόμων. Τα *Περιγράμματα* αναγνωρίζουν τις δυνατότητες που υπάρχουν στο σημερινό επίπεδο της επιστήμης και της τεχνολογίας και στο γεγονός ότι δισεκατομμύρια άνθρωποι ζουν εξαιρετικά επισφαλείς ζωές ως πλεονάζοντες προλετάριοι, ενώ την ίδια στιγμή οι φυσικοί πόροι και η εργασιακή δύναμη σπαταλούνται παράλογα για σκοπούς που δεν θα είχαν καμία θέση σε έναν στοιχειωδώς λογικά οργανωμένο κόσμο. Στα νέα μέσα επικοινωνίας, τα οποία σήμερα έχουν φτάσει στις φτωχογειτονίες, βρίσκουμε μια σταθερή και ιστορικά εντελώς πρωτόγνωρη βάση για δημοκρατικό σχεδιασμό, βασισμένο σε ένα δίκτυο συμβουλίων».

Το έβδομο τεύχος ολοκληρώνεται με ένα θραύσμα από το ποίημα του Κένεθ Ρέξροθ *Ο Δράκος και ο Μονόκερως* (The Dragon and the Unicorn), το οποίο γράφτηκε ανάμεσα στο 1944 και το 1950 και πρωτοεκδόθηκε το 1952. Το θέμα του ποιήματος είναι ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος και η αναζήτηση κάποιας πηγής ελπίδας μέσα σε έναν κατεστραμμένο κόσμο. Γράφτηκε ως «αντίδοτο» στα *Άσματα της Πίζας* του Έζρα Πάουντ, στα οποία αναφέρεται ως «ύμνο στο μίσος». Ο Ρέξροθ ήθελε το ποίημά του να αποτελέσει έναν ύμνο στην αγάπη ενάντια στον αντισημιτισμό που διαποτίζει τα *Άσματα* του Πάουντ.

Αθήνα, 10 Ιανουαρίου 2024

Η συντακτική ομάδα

* Οι ξυλογραφίες στο εμπροσθόφυλλο και το οπισθόφυλλο είναι έργα του Γερμανού μοντερνιστή καλλιτέχνη και συμβουλευτικού κομμουνιστή Γκερντ Αρντς (Gerd Arntz). Το έργο στο οπισθόφυλλο έχει τίτλο «Λευκός Τρόμος». Το έργο στο εμπροσθόφυλλο έχει τίτλο «Εμφύλιος πόλεμος». Το πρώτο δημιουργήθηκε το 1931 και το δεύτερο το 1928. Η ξυλογραφία στη διπλανή σελίδα έχει τίτλο «Πόλεμος» και δημιουργήθηκε το 1931.

